

Кућа у којој се родио Димитрије Давидовић
The Birth House of Dimitrije Davidović

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Кућа у којој се родио Димитрије Давидовић

угао Главне улице бр. 6 и Давидовићеве бр. 2

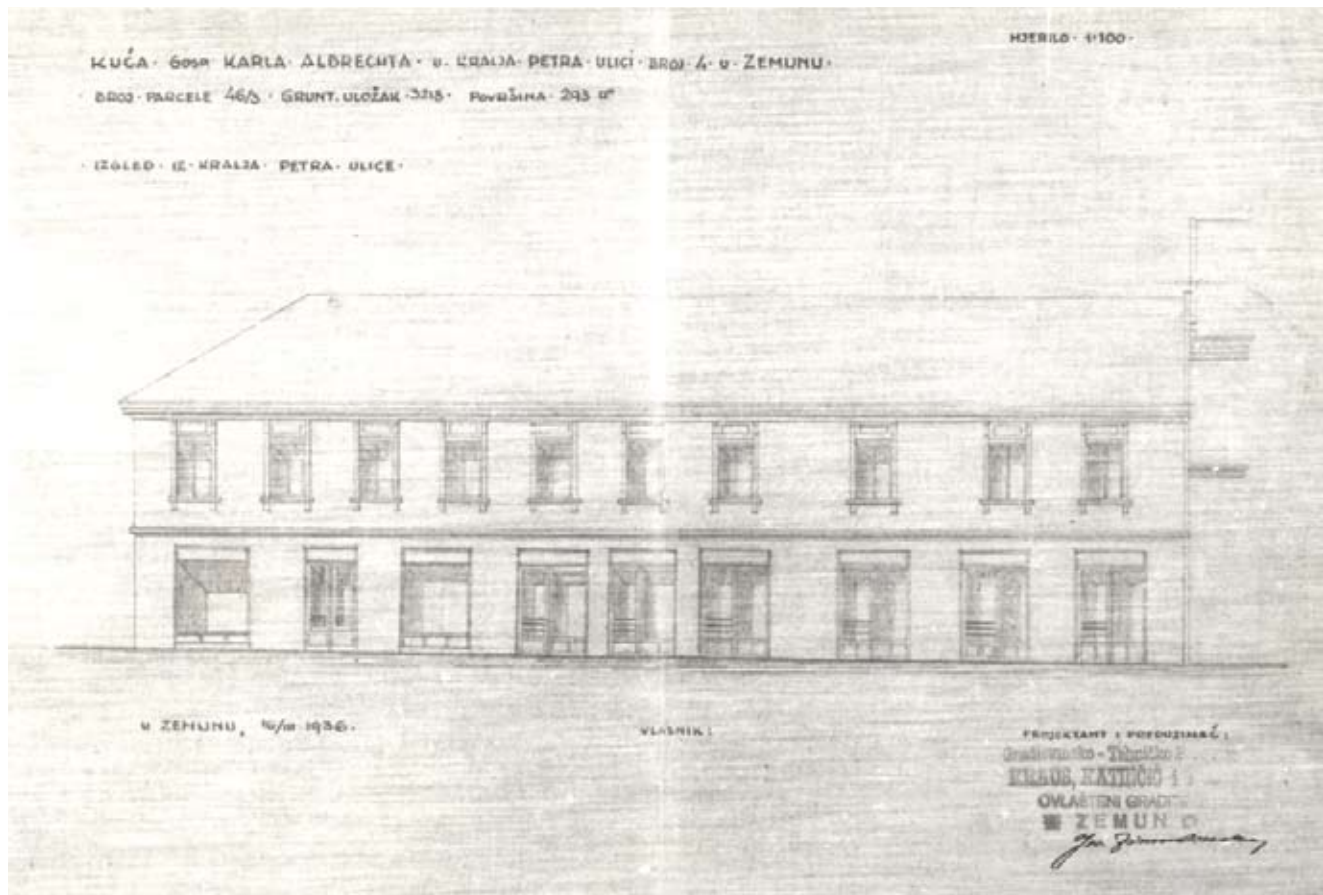
Споменик културе од великог значаја

Улица краља Петра, разгледница, издавач: Чакловић, Загреб 1920, збирка С. и Д. Вицић
Kralja Petra street, publisher Čaklović, Zagreb 1920, the collection S. i D. Vicić

Последњих деценија XVIII века подигнуте су у Главној улици у Земуну зграда Главне страже и две куће, од којих је она с бројем 70 била власништво земунског градитеља Јакоба Вање. Кућа се налази на углу данашњих улица Главне и Давидовићеве (пре Каналске), преко пута некадашње зграде Поште. Објекат је условио будућу регулацију

Давидовићеве и део фронта Главне улице.¹ У тој кући, касније бр. 171², у породици земунског трговца Гаврила (Давида) Протића и његове супруге Марије, ћерке Марка Абације из оближњих сремских Добановаца, у вихору ратних сукоба, непосредно након аустријског заузимања турског Београда, 12. октобра према старом, односно 23.

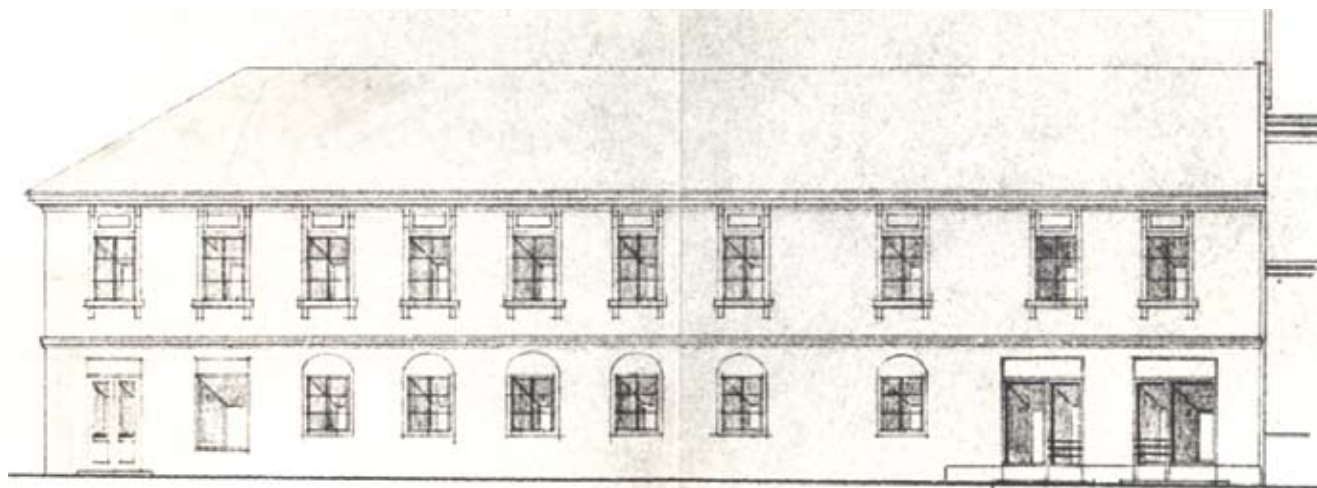

октобра према новом календару, 1789. године родио се Димитрије Давидовић,³ први српски новинар, уставописац, историчар, дипломата и државник.⁴

Отац његов Гаврил Давидовић био је трговац, и један поштенији човек, један прави, без високе науке филозоф, као што је и својствено оним који чисто срце, и дух прав у себи имају. Он даде сина својега на време своје у српске школе, а потом у немеску норму. Видевши му отац, да дете ово не само наклоност велику к наукама има, но к овима и таленте лепе притјажава, жао му буде от школе га отергнути, написао је о Димитрију Давидовићу Милован Видаковић у својим мемоарима. Гимназију је Димитрије завршио у Сремским Карловцима, а потом је учио филозофију и медицину у Пешти и Бечу. После напуштања студија посветио се новинарству и 1813. покренуо

Новине сербске, прве новине у Срба. Потом се 1822. вратио у Земун и убрзо прешао у Србију, поставши секретар кнеза Милоша, старатељ и лекар његовим синовима. Био је кнежев представник и народни депутат, а затим министар иностраних и унутрашњих послова.

Навешћемо и да је брижљиво проучавао историјске и уметничке вредности српске баштине. Давне 1822. године књаз Милош је послао Давидовића, као znalца старословенског, у манастир Жичу да опише средњовековне старине. Он је повео молера, који је дописао и допунио старе исписе, а касније је у српском алманаху описао манастир.⁵ Студија коју је том приликом Давидовић сачинио о Жичи састоји се из историјата српске царске лавре, описа архитектуре и прегледа фресака. Тиме је готово монографски уобличен преглед данашњег споменика културе. Уз своју студију Давидовић је објавио

План главне фасаде, Главна улица
Elevation facing, Glavna street

и цртеже жичке главне цркве у рушевинама, који су међу најстаријим сачуваним графичким представама овог храма, које је начертао Д. Јанковић у Новом Саду, највероватније према цртежима молера из 1822. године. Давидовић је објавио и *Повељу Стефана Првовенчаног*, важан писани споменик средњовековне српске баштине.⁶

Године 1835. написао је Сретењски устав Кнежевине Србије, један од најлибералнијих устава у тадашњој Европи. О виталности одредаба Сретењског устава, који је Давидовић конципирао по узору на француски и белгијски, говоре оне саме:

Судија не зависи у изрицању своје пресуде ни от кога у Србији, до от закона“ – чл. 80;

Никакав данак не може се наложити или урадити без одобрења народне Скупштине – чл. 86;

Годишња плаћања Књажевска не може се без одобренија народне Скупштине повисити – чл. 89;

Нико у Србији не може се ни гонити ни затворити, разве по пропису закона – чл. 113;

Како роб ступи на Србску земљу, от оног часа постаје слободним, или га ко довео у Србију, или сам у њу побегао – чл. 118;

Сваки чиновник стоји под отговорности за све што у кругу своје службе ради – чл. 132.

Кућа са унутрашњим двориштем на углу Главне и Давидовићеве улице у којој се родио Димитрије Давидовић представља сложenu зграду развијану током XVIII и XIX века. До 1830. године дозидан је део ка Давидовићевој улици, а крајем XIX века продужен је корпус ка Главној улици. Према сачуваном плану фасаде и основе приземља из 1934. године може се закључити како је зграда некада изгледала. Наиме, типична стамбена једносратница двотрактног типа, са шест прозора према Главној улици и три прозора према Давидовићевој, дограђивањем је добила много дуже фронтоне према обема улицама.⁷ Приземље је било једноставно решено, без посебних украса и стилске пластике. Архитравни прозорски отвори постављени су у плитко профилисане лунете. Спрат је наглашен подеоним венцем који дели фасадно платно на две идентичне површине. Спратни низ прозора је скромно декорисан сведеном класицистичком профилацијом, акценован конзолама и правоугаоним профилима постављеним изнад прозорских отвора. Може се претпоставити да је решење фасаде из Давидовићеве улице било идентично главном зидном платну. Временом јединствено обрађеним фасадама обухваћене су све развојне фазе куће и тиме је постигнут целовит просторни утисак. Аналогijом и на основу сачуваних делова аутентичног волумена куће може се закључити како је објекат изледао и како се развијао у распону од сто педесет година. Урбани планови Земуна на којима се

читају промене габарита такође документују фазе развоја објекта.

Нема сумње да су 1934. године извршене измене у приземљу, које је отворено за јавну намену, што је касније учињено са целокупним приземним простором оријентисаним ка Главној улици. Тако су с временом сви правоугаони прозори постављени у плитко профилисане лунете неуспешно преправљени у излоге разноврсних локала неодговарајуће намене.⁸ Неопходно је извршити рестаурацију грађевине и реконструкцију приземља на основу сачуваних планова и историјских извора, старих разгледница и фотографија, поштујући облик и ритам грађевинских отвора, а сходно одговарајућој намени приземља.⁹ С обзиром на историјску и документарну вредност објекта, кад се стекну сви формални услови, потребно је пренаменити кућу у музеј српске штампе и новинарства, што подразумева интегрални конзерваторски приступ заснован на рестаурацији, реконструкцији и ревитализацији споменика културе.

Кућа је заштићена и трајно се чува првенствено због предања да се у њој 1789. родио Димитрије Давидовић, књижевник и новинар¹⁰, српски дипломата, министар просвете обновљене Србије и писац Сретењског устава.

Кућа се одликује културно-историјским вредностима као старина, ретко сачуван објекат из XVIII века, затим поседује архитектонско-урбанистичке вредности као објекат који условљава раскрсницу и документује стару урбану матрицу језгра, сачувану до данас. Уклопљена у низ градских стилских једносpratница, кућа поседује и амбијенталне вредности. Усклађеним пропорцијама, једноставношћу и доследно обрађеним фасадним платном, представља скромнију варијанту градске класицистичке куће. Због свих наведених вредности, проглашена је спомеником културе од великог значаја (*Сл. гласник СРС*, бр. 14/79). Кућа је лоцирана у оквиру просторне културно-историјске целине Старо језгро Земуна, која је проглашена за културно добро од великог значаја за Републику (*Сл. гласник СРС*, бр. 14/79). На спратном делу фасаде у Давидовићевој улици налази се спомен-плоча посвећена Димитрију Давидовићу.

У продужетку Давидовићеве улице парковском променадом излази се на Земунски кеј, где се налази камерна биста Димитрија Давидовића, рад непознатог вајара. Изливена је према гипсаном предлошку сачуваном у Српској академији наука. Обликована је традиционално, реалистички, с портретским нервом аутора. Одбор за постављање спомен-обележја намеравао је да споменик премести у прозорску нишу или двориште Давидовићеве родне куће. Пошто кућа није обновљена, и данас загладан у Дунав, Димитрије Давидовић бди над постулатима које је поставио својом делатношћу

као уставописац, новинар и дипломата, оставивши нараштајима у задатак да их остваре и досегну... Његова реч и правила беху испред времена и вазда жива и вазда пример и узор. Тако и оста.

Умро је 24. марта 1838. године, неподржан.

НАПОМЕНЕ:

1. План Земуна Т. фон Вертен Прајса и В. фон Волгемута, 1780. година, Беч, Ратни архив, V Ха 906А; Александра Дабижић, Кућа Димитрија Давидовића у Земуну, Конзерваторски гласник, бр. 18, РЗЗСК, Београд, 1994, стр. 137.
2. Група аутора, Стваралаштво Димитрија Давидовића, Зборник радова с научног скупа, Удружење новинара Србије, Београд, 1989.
3. Протокол крштених 1789. године у Цркви Св. Николе у Земуну; Д. Руvaraц, Говор, стр. 241.
4. М. Јовановић Стојимировић, Силуете старог Београда, Београд, 1971.
5. Српски летопис, 1828.
6. Др Бранко Вујовић, Димитрије Давидовић и ликовна култура обновљене Србије, Зборник радова с научног скупа Стваралаштво Димитрија Давидовића, Београд, 1989, стр. 190–191.
7. ГАЗ, 1934. Ф 30.
8. Исто.
9. Исто, Збирка фотографија ЗМЗ.
10. Д. Давидовић је заједно с Димитријем Фрушићем покренуо и издавао Новине сербске, први дневни лист на једном од јужнословенских језика, у Бечу 1813, у време кад наши народи нису имали своје штампе, ни новина, ни листовца. Сматра се да је Д. Давидовић први професионални новинар међу Јужним Словенима. Др Михаило Бјелица, Место Димитрија Давидовића у историји југословенског новинарства, Зборник радова с научног скупа Стваралаштво Димитрија Давидовића, Београд, 1989, стр. 123.

The Birth House of Dimitrije Davidović

Corner of Glavna street no. 6 and Davidovićeva no. 2

Cultural heritage of great importance

Okolo 1966. godine
Around 1966

In the last decades of the 18th century, the building of Glavna straža (the City Guard) building and two houses were built in Glavna street no. 70 in Zemun, one of which was the property of the Zemun builder Jakob Vanja. The house is located on the corner of today's Glavna and Davidovićeva streets (before the Kanalska street), across the former Post Office building. The building conditioned the future regulation of Davidovićeva and part of Glavna streets¹. This house, subsequently numbered 171², is the birth place of Dimitrije Davidović³, the first Serbian journalist, law student, historian, diplomat and a statesman⁴, in the family of the Zemun merchant Gavrilo (David) Protić and his wife

Marija, the daughter of Marko Abadžija from nearby Sremski Dobanovci, in the midst of war conflicts, immediately after the Austrians concurred the Turkish City of Belgrade, on October 12, according to the old, or more specifically, on October 23, according to the new calendar, in the year 1789.

His father, Gavrilo Davidović, was a trader and an honourable man, truthful, a philosopher having not as much of education, a common trait among those having a pure heart and a righteous spirit in themselves. He timely sent his son first to the Serbian schools, and then to the German ones. Having realized that his son not only had the great affection for learning,

but also some fine talents, his father believed that it would be pity to get him out of school, were the words of Milovan Vidaković addressed to Dimitri Davidović in his memoirs. Dimitrije finished the high school in Sremski Karlovci, after which he studied philosophy and medicine in Pest and Vienna. After leaving the studies, he dedicated himself to journalism and launched the *Novine Serbske*, in 1813, the first newspaper in Serbia. In 1822, he returned to Zemun and soon moved to Serbia, to become the Secretary of Prince Miloš and the guardian and a doctor to his sons. He was the prince's representative and the national deputy and later took the office of the Minister of Foreign and Internal Affairs.

It should be noted that he diligently studied historical and artistic values

of Serbian heritage. As early as in 1822, Prince Miloš sent Davidović, as the connoisseur of Old Church Slavic language to Žiča Monastery to describe medieval antiquities. He brought along a painter who added and supplemented the old scripts, and later described the monastery in the *Serbian Almanac*. The Study wrote by Davidović on that occasion, comprises the history of the Serbian Imperial Lavra, the description of architecture and the review on frescoes. The work can practically be described as a monograph-resembling overview of what is now a cultural monument. In addition to his study, Davidović published drawings of the demolished main Church of Žiča that is one of the earliest preserved graphic

records of this temple, drawn by D. Janković in Novi Sad, most probably made according to the drawings of the painter made in 1822. Davidović also published the *Charter of Stefan Prvovenčani (Stefan the First-Crowned)*, an important written monument of medieval Serbian heritage⁶.

In 1835, he wrote the Sretenje Constitution of the Serbian Principality, that was, at the time, one of the most liberal constitutions in Europe. The timelessness of the provisions of the Sretenje Constitution created by Davidović using the French and Belgium models is best reflected in its own wording:

The Judge shall not depend on any person in Serbia when delivering the judgement, other than on the Law“ – Art. 80;

There shall be no levies ordered or imposed without the approval of the Parliament – Art. 86;

Annual charges paid to the Principality shall not be increased without the approval of the Parliament – Art. 89;

No one in Serbia shall be prosecuted or imprisoned, other than by the force of the Law – Art. 113;

Any slave that enters the territory of Serbia shall become free as of such moment, regardless whether brought into Serbia by another person or whether he escaped to Serbia by himself – Art. 118;

Any officer shall be responsible for any activities conducted within the scope of his official responsibilities – Art. 132.

The house with a courtyard on the corner of Glavna and Davidovićeve Streets in which Dimitrije Davidović was born is a complex building developed throughout the 18th and 19th centuries. By 1830, it was extended in the part facing Davidovićeve Street, and in late 19th century, the main structure was extended towards Glavna Street. According to the preserved plan of the facade and the ground floor foundation from the year 1934, it is possible to derive the original appearance of the building. In particular, it was the typical residential one-storey two-tier building, with six windows facing Glavna Street and three windows overlooking Davidovićeve Street; after its extension, the fronts facing the two streets were considerably elongated. The design of the ground floor was simple, modestly decorated and with stylish plastic. Architrave window openings are placed in lunettes with narrow profiles. The floor level is emphasized by a cornice that divides the façade into two identical surfaces. An array of windows on the upper floor is modestly decorated with a simple classicist profiling, accentuated by consoles and rectangular profiles placed above the window openings. It can be assumed that the façade facing Davidovićeve Street was identical to the main wall exterior. Over time, the facades became uniformly decorated covering all the development phases of the house, whereby the impression of an integrated space was achieved. Using analogy and the preserved parts of the authentic size of the house, it is possible to derive the appearance of the house within a span of one hundred and fifty years. Zemun city maps that have recorded changes in its size also document the stages of the development of this building.

In 1934, the ground floor was undoubtedly refurbished and it was opened for public purposes; the same was done later with the entire ground floor overlooking Glavna Street. Thus, after some time, all

rectangular windows were fitted into lunettes with narrow profiles that were unsuccessfully reconstructed into various shop windows having inadequate purpose⁸. It is necessary to restore the building and to reconstruct the ground floor using the preserved layouts and historical sources, old postcards and photographs, respecting the shape and arrangement of its openings and in keeping with the appropriate designation of the ground floor⁹. Bearing in mind the historical and documentary value of the building, once the legal conditions are met, the designation of the house should be converted into the museum of Serbian press and journalism, requiring an integrated conservation approach based on the restoration, reconstruction and renewal of cultural monuments.

The house has been protected and permanently preserved primarily as the birth house of Dimitrije Davidović, a writer and a journalist, Serbian diplomat, Minister of Education of the renewed Serbia and a writer of the Sretenje Constitution, born there in 1789.

The house has the cultural and historical values as an antiquity, one of the rarely preserved buildings from the 18th century; it also has its architectural and urban values as a building determining the intersection and documenting the old urban core model preserved to this day. Agreeably fitted among other urban stylish single storey houses, it also has its ambient value. It belongs to the group of more modest versions of classicist-style city houses with its balanced proportions, simplicity and consistently furnished façade. Due to all of the above stated values, it was proclaimed a cultural monument of great importance (*Official Gazette* of SRS, no. 14/79). The house is located in the district representing the cultural and historical core of the Old Town of Zemun, which was proclaimed a cultural good of great importance for the Republic (*Official Gazette* SRS, no. 14/79). The façade of the upper floor in Davidovićeveva Street has a memorial plaque dedicated to Dimitrije Davidović.

In the extension of Davidovićeveva Street, there is a park promenade leading to the Zemun quay, where the small bust of Dimitrije Davidović is placed, the work of an unknown sculptor. It was cast using the gypsum mould preserved by the Serbian Academy of Sciences. It has been created with a traditional and realistic flair and a portrait nerve of the author. The committee in charge of placing the memorials planned to move the monument into the window niche or to place it in the yard of Davidović's home. As the house has not been restored yet, Dimitrije Davidović, still gazing towards the Danube, as if watching over the postulates he has set up as the writer of constitution, a journalist and a diplomat, leaving the task of achieving them to future generations... His words and rules were far ahead of his time and remained everlastingly true and exemplary.

Then, as now.

He died on March 24, 1838, unsupported.

NOTES:

1. *Plan Zemuna T. Fon Prajsa i V. Fon Volgemuta*, Map of Zemun by T. von Price and W. von Wolgemut, 1780, Vienna War Archives, V IXa 906A; Aleksandra Dabižić, *Kuća Dimitrija Davidovića u Zemunu, The House of Dimitrije Davidović in Zemun*, Konzervatorski glasnik no. 18, RZZSK, Belgrade, 1994, page 137.
2. Grupa autora, *Stvaralaštvo Dimitrija Davidovića, Work of Dimitrije Davidović*, Zbornik radova s naučnog skupa, Udruženje novinara Srbije, Belgrade 1989.
3. *Protokol krštenih 1789. godine u Crkvi Sv. Nikole u Zemunu; The Protocol of the Baptised in 1789 in the Church of St Nicolas in Zemun*, D. Ruvarac, Govor, the Speech, page 241.
4. M. Jovanović Stojimirović, *Silijete starog Beograda, The Silhouettes of old Belgrade*, Belgrade, 1971.
5. *Srbski letopis, The Serbian Yearbook*, 1828.
6. Dr Branko Vujović, *Dimitrije Davidović i likovna kultura obnovljene Srbije, Dimitrije Davidović and Fine Arts of Renewed Serbia*, Zbornik radova s naučnog skupa Stvaralaštvo Dimitrija Davidovića, Beograd, 1989, pages 190–191.
7. GAZ, 1934. F 30.
8. *The same*.
9. *The same*, Zbirka fotografija ZMZ.

У овој кући рођен је
отац српске штампе и
писац Сретењског устава

**ДИМИТРИЈЕ
ДАВИДОВИЋ
1789–1838.**

Новинар, дипломата
и државник

Године 1813. покренуо је
први српски дневник
‘НОВИНЕ СЕРБСКЕ’

14. фебруар
1985.

Томас Земун

Удружење
новинара Србије
и грађани Земуна

Спомен плоча на фасади
Memorial plaque on the facade

Кућа у којој се родио Димитрије Давидовић

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Оливера Вучковић, в.д. директора

Аутор: Александра Дабижић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Академија Oxford – agent d.o.o, Јагодина

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Birograf comp“ d.o.o.

Београд, 2017.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

СР - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

728.6(497.11)(036)

ДАБИЖИЋ, Александра, 1961-

Кућа у којој се родио Димитрије Давидовић = The Birth House of
Dimitrije Davidović / (аутор Александра Дабижић ; превод Академија Oxford
; фотографија Снежана Неговановић). - Београд : Завод за заштиту споменика
културе града Београда = Belgrade : Cultural Heritage Preservation
Institute of Belgrade, 2017 (Београд : Birograf). - 10 стр. : илустр. ;
20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки
преузет из колофона. - Штампано двостручно. - Тираж 1.000. - Напомене и
библиографске референце на крају текста.

ISBN 978-86-89779-44-8

1. Академија Оксфорд

а) Београд - Кућа Димитрија Давидовића - Водичи

COBISS.SR-ID 246493196

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

